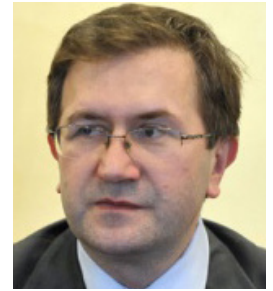


# Uvodnik



Srbija je tokom prethodnih godina ostvarila značajan napredak u bazičnim tranzicionim reformama i uspostavljanju makroekonomske stabilnosti. Trgovinski i kapitalni tokovi sa svetom su liberalizovani, privatizacija je skoro završena, inflacija je stabilizovana na niskom nivou, fiskalni deficit je eliminisan, kamatne stope su oborene, itd. Dok su tranzicione reforme, poput privatizacije, u standardnim istorijskim okolnostima nepovratne, makroekonomska stabilnost je uvek izložena rizicima, o čemu svedoči iskustvo razvijenih tržišnih privreda, koje se povremeno suočavaju sa krizom javnog i spoljnog duga ili sa bankarskom krizom. Stoga će održanje makroekonomske stabilnosti predstavljati izazov za ekonomsku politiku Srbije i u narednim godinama.

Napredak u uspostavljanju makroekonomske stabilnosti i bazičnim reformama, doprineo je da postanu vidljiviji fundamentalni problemi privrede Srbije, koji su u prošlosti bili u drugom planu zbog akutnih problema kao što su visoka inflacija, nestabilnost kursa ili moguća kriza javnog duga. Sada u prvi plan izbijaju problemi kao što su slaba zaštita ugovora i vlasničkih prava, niska kompetentnost administracije i visoka korupcija, loše upravljanje javnim preduzećima, niska efikasnost u realizaciji javnih investicija. Navedeni problemi ukazuju na nepovoljan ambijent za preduzetništvo, investiranje i zapošljavanje koji ima za posledicu nizak stepen inovacija, niske domaće privatne i državne investicije i nisku zaposlenost. Dugotrajna ukorenjenost divlje gradnje, visoka siva ekonomija i visoka korupcije predstavljaju vidljive manifestacije slabih institucija, odnosno slabe, neefikasne države.

Istorijsko iskustvo pokazuje da je u uslovima makroekonomske stabilnosti i povoljnih međunarodnih okolnosti moguće ostvarivati visoke stope rasta, uprkos postojanju navedenih fundamentalnih institucionalnih slabosti. Međutim, iskustva zemalja sa navedenim institucionalnim slabostima, kao što su zemlje Latinske Amerike i neke zemlje južne Evrope, ukazuju da su periodi njihovog rasta relativno kratkotrajni, kao i da se po pravilu završavaju makroekonomskom nestabilnošću i recesijom. Kao rezultat toga navedene zemlje imaju relativno veliki istorijski zaostatak za najrazvijenijim zemljama.

Stoga u fokusu ekonomske politike u Srbije u narednim godinama treba da bude, osim očuvanja makroekonomske stabilnosti, napredak u izgradnji dobrih institucija. Deo navedenih reformi, koji se odnosi na okončanje privatizacije i restrukturiranje javnih preduzeća, reformu poreske uprave i unapređenje nadzora finansijskog sektora sadržan je u novom aranžmanu sa MMF. Drugi deo institucionalnih reformi, kao što je efikasnost pravosuđa, unapređenje politike konkurencije, suzbijanje korupcije i dr. uslovljen je u okviru procesa pristupanja EU. Naše iskustvo, ali i iskustvo sličnih zemlja, pokazuje da postojanje spoljnih podsticaja kao što su aranžmani sa MMF ili pristupanje EU daju dobre rezultate u nekim oblastima, kao što su uspostavljanje makroekonomske stabilnosti ili bazične tranzicione reforme (privatizacija, liberalizacija i dr.). Međutim, u nekim drugim oblastima, kao što su efikasnost pravosuđa i državne administracije, upravljanje javnim preduzećima ili suzbijanje korupcije, dometi spoljnih podsticaja su ograničeni. Napredak u navedenim oblastima zavisi pre svega od postojanja političke volje i moći da se takve reforme sprovedu.

Srbija se prema kvalitetu institucija nalazi na jednom od poslednjih mesta u Evropi, što ukazuje na to da do sada nije bilo političke spremnosti i/ili snage za izgradnju dobrih institucija. Na rang listi Svetske banke koja se odnosi na kvalitet upravljanja od strane države, a koja obuhvata kriterijume kao što su vladavina prava, efikasnost države, nivo korupcije i sl. Srbija je nalazi na 12 mestu od 14 zemlja Centralne i Istočne Evrope - od Srbije su slabije plasirani samo Makedonija i Albanija. Slično, na rang listi Svetskog ekonomskog foruma - Srbija se prema kvalitetu institucija nalazi na pretposlednjem mestu od zemalja Centralne i Istočne Evrope.

Odsustvo političke spremnosti može se objasniti time da postojeće stanje institucionalnog nereda daje veću političku moć vladajućoj eliti, uključujući i mogućnost za njeno bogaćenje kao i za bogaćenje preduzetnika bliskim vladajućim krugovima. Jedna od karakteristika takvog stanja je da država služi stranačkim interesima, umesto da stranka bude u službi države. Potencijal za ovakvo ponašanje naročito je visok u uslovima dugotrajne političke dominacije jedne stranke, slabe političke

konkurencije i kontrole ključnih medija od strane vladajuće stranke, jer tada informacije o slabostima i zloupotrebama vlasti teško dospevaju do birača.

Dodatni razlozi mogu se naći dubljoj društvenoj ukorenjenosti loših institucija, što znači da znatan deo stanovništva pokušava da se uklopi u takve institucija, umesto da od vlasti zahteva izgradnju dobrih institucija. Primeri spremnosti širokih masa da se uklope u loše institucije su masovno partijsko zapošljavanje, javašluk i neprosvećenost poslu u javnom sektoru, siva ekonomija, korupciji, kupovina diploma, divlja gradnja, ... Vlast selektivno toleriše takvo ponašanje, jer joj ono olakšava partijsku kontrolu društva. Primeri selektivnog podsticanja takvog ponašanja su tolerisanje divlje gradnje i nakon što je najavljena nulta tolerancija prema njoj, povremeni otpisi poreskih dugova, legalizacija doktorata na fakultetima koji nisu bili akreditovani za doktorske studije, zapošljavanje partijskih aktivista sa sumnjivim diplomama u državnoj upravi, selektivno kažnjavanje korupcije u zavisnosti od političke pripadnosti i dr. Društvena ukorenjenost loših institucija, predstavlja snažnu, ali ne i nesavladivu prepreku da se u dogledno vreme uspostave institucije koje bi stvorile dobre temelje za visok i dugoročno održiv rast privrede Srbije.

S obzirom na to da su osnovna ograničenja za realizaciju reformi u političkom sistemu, izvesno je da se bez njegove promene ne mogu očekivati ni znatnija poboljšanja institucija koje su presudne za ekonomski napredak. Neke od promena koje bi doprinele izgradnji boljih institucija su uspostavljanje ravnopravne političke utakmice, uspostavljanje slobode medija, promene izbornog sistema u pravcu uvođenja elemenata većinskog sistema, direktan izbor predsednika opština i gradonačelnika, ... Navedene promene bi povećale šanse da se postepeno formira kompetentna, posvećena i poštena državna administracija, poveća efikasnost upravljanja javnim preduzećima, unapredi kvalitet državnog obrazovanja i zdravstva, ojača nezavisnost i kompetentnost sudova,

suzbije korupcija ... Imajući u vidu navedene političke faktore, ocenjuje se da je prilično neizvesno da li će Srbija u dogledno vreme suštinski napredovati u izgradnji dobrih institucija – određeni formalni napredak se može se očekivati pre svega zbog evropskih integracija i sporazuma sa MMF-a.

Na osnovu iskustva drugih zemalja može se očekivati da će Srbija, pod uslovom da u budućnosti očuva makroekonomsku stabilnost, i sprovede polovične institucionalne reforme, uslovljene sporazumima sa MMF i EU, ostvarivati rast na nivou proseka zemalja Centralne i Istočne Evrope. Ovakav rast privrede, koji bi bio nošen opštim napretkom u okruženju, obezbedio bi povećanje razvijenosti zemlje i rast standarda, ali ne bi se mogao oceniti kao zadovoljavajući jer se njime ne bi otklonio istorijski zaostatak koji je u odnosu na ove zemlje formiran tokom 90-tih godina. Za otklanjanje ovog istorijskog zaostatka neophodno je da Srbija, u dužem vremenskom periodu ostvaruje jednu od najviših stopa rasta među zemljama CIE.

U ovom broju Kvartalnog monitora, osim redovnih poglavlja koja su posvećena analizi makroekonomskih trendova i politika nalaze se i dva osvrtu. U prvom Osvrtu dr Mladen Stamenković analizira plasman univerziteta iz Srbija na Šangajskoj listi kao i mogućnosti za njihov napredak u budućnosti. U radu se sugeriše da unapređenje istraživanja u društveno humanističkim naukama, prema kojima su univerziteti iz Srbije loše plasirani, predstavlja mogućnost za poboljšanje opšteg plasmana univerziteta iz Srbije. U drugom Osvrtu mr Nemanja Vuksanović analizira položaj mladih na tržištu rada u Srbiji. U ovom Osvrtu se istražuje zaposlenost mladih, koliko su stabilni poslovi na kojima su angažovani, koliko zarađuju i od čega to zavisi.

